

NE DAO BOG VEĆEG ZLA

GORAN TRIBUSON

■ Laguna ■

Naslov originala

Goran Tribuson

NE DAO BOG VEĆEG ZLA

Copyright © 2002 Goran Tribuson

Translation Copyright © 2007 za srpsko izdanje, LAGUNA

NE DAO BOG VEĆEG ZLA

1.

GLAZBENA ŠKOLA, ODSJEK FLAUTE

Rana poslijeratna vremena bila su vrlo opasna i dao Bog da se nikad ne vrate, govorila je moja majka Nevenka, nastavnica likovnog odgoja na drugoj osmogodišnjoj školi, što su je zbog njezina karaktera u bivšem, nenarodnom režimu zvali ženskom ili djevojačkom pučkom školom. Ista ta, meni nepoznata vremena, moj ujak Emil, čovjek kojega jake kartaške, švercerske i uglavnom besposličarske strasti nisu spriječile u tome da se uputi u mnoge knjige, znanstvenog, umjetničkog, ali i erotskog sadržaja, nazivao je veoma delikatnim. Budući da sam bio običan balavac na koga se osobito i ne računa, ta mi riječ, baš kao i riječ „zajebana“, koju je otac rabio govoreći o istim tim godinama, nije bila baš posve jasna.

Zbilja su to bila zajebana vremena, kleo se moj otac Branko, navodeći brojne zorne primjere iz političke, društvene i svekolike ljudske prakse u našem malom provincijskom mjestu. Odmah poslije rata, kada su vlasti bjesomučno hvatale stanovite križare, i tamo gdje ih je bilo, ali i tamo gdje ih nije bilo, stigao je iz Zagreba stanoviti drug Blažo Nekvinda, koji je u jednoj sobi postrojio cijeli općinski komitet i čitavo ih prijepodne ribao i derao se na njih kako ništa nisu uradili

u pogledu te napasti. Budući da u tim vremenima još nije bilo žena u mjesnim komitetima, navodno je razjaren do daske rekao:

– Drkate tu kurac po kancelarijama, a križari vam po šumama kolo vode!

Naravno, nisam baš stopostotno siguran je li to rekao baš tako, jer bi mama, kad god bi tata prepričavao ovu zgodu, zakolotala očima kao da nije istinita. Uglavnom, nakon što je drug Blažo potrošio to prijepodne na muštranje općinskog komiteta i drugih lokalnih moćnika, popodne je smazao pečnog odojka s gredicom luka, polizao prste, obrisao bradu o stolnjak i otputovao za Zagreb. Združena u želji da čim prije dobije pohvale iz Zagreba, gradska je vlast već sutradan organizirala kompletno i najenergičnije čišćenje obližnje šume od križara i sličnih štetočina, i u toj je akciji ubijen lugar, ali su isto tako, da se baš sve ne bi pamtilo po zlu, sekretar oblasnog komiteta i šef ovdašnje narodne milicije nabrali gotovo dvije kile mladih vrganja i nekoliko lisičarki.

U sličnoj se misiji drug Blažo obreo u našem gradu i otprilike dvije godine poslije, kada je grmio sve u šesnaest, ogorčen činjenicom da gradski organi vlasti nisu uspjeli uhapsiti baš nijednog informbiroovca, a o špijunčinama drugih boja da se i ne govori.

– Jebalo vas sunce, da vas jebalo! – pjenio se drug Blažo.
– Dok vi spavate na ušima, pokraj zdravih očiju ruski vam agenti čitaju Staljina i Gogolja, slušaju moskovski radio, loču ruski čaj i pjevaju one, kako se reče, romance i jebalajke!

Drug je Blažo bio toliko izvan sebe od proturuske histerije da je odbio toplu prasetinu, koju su samo za njega ispekli i servirali u gradskom restoranu Vrtna bašta. Nervozan, dapače rastrojen od nerazumijevanja i neozbiljnosti, što ih je zatekao u vlastitoj bazi, jer Blažo je bio odavde, popio je samo dva deci rakije na eks, stresao se i ušao u službena kola koja su ga odvezla u Zagreb.

Ponovo svjesni da vrag, osobito onaj politički, nikad ne spava, da se ne može dremuckati na lovorikama revolucije i da je opasnost redovito najveća tamo gdje se ponajmanje vidi, drugovi su naredili da se velika crna volga gradskoga komiteta jednostavno potopi u bajeru obližnje ciglane, iz Granapova špeceraja povučeno je više od dvadeset kila ruskoga čaja, a dvojica su srednjoškolskih profesora ruskog jezika i književnosti podvrgnuta cjelonoćnom udbaškom ispitivanju te je jedan stavljen pod prismotru, a drugi, koji je stalno nešto mudrovao „kako je Dostojevski realist duše“, po kratkom je postupku otpušten iz škole. Iz gradske radiostanice, koja se sastojala od studija na drugom katu komiteta i četiriju zvučnika okačenih o kandelabre glavne ulice, povučene su sve ploče s ruskim melodijama, a prednost je data domaćim partizanskim pjesmama. A kada je član gradskog komiteta Gajo Cvijanović, inače nastavnik glazbenog odgoja, izrekao sasvim heretičnu misao kako bi trebalo zabraniti i *Po šumama i gorama*, *Bilećanku*, *Konjuh planinom* i devedeset posto enobeovskih hitova, jer su i oni čista ruska palamuđenja, podvrgnut je na partijskom sastanku oštroj i sasvim nedrugarskoj kritici kao kontrarevolucionarni element te su mu izrečene podjednako teške partijske kazne isključenja i smrti strijeljanjem. Neki Šimaga, profesor filozofije, tvrdio je kako svakako treba pomno paziti na red izvršenja spomenutih partijskih kazni. Ako se druga Gaju isključi, ne može ga se strijeljati, jer bi u tom slučaju stajao izvan dosega partije. Stoga ga treba prvo strijeljati, a tek nakon toga isključiti, već i stoga što će nakon strijeljanja zacijelo iskoristiti taj položaj i prestati dolaziti na sastanke te plaćati članarinu. Gaju Cvijanovića spasila je tek činjenica statutarnog previda, jer se pokazalo da se društvo nije razvilo do onoga stupnja kada će i osnovne partijske ćelije moći izricati smrtnu kaznu te da je ta zgodna mjera zasad, na žalost, samo u nadležnosti sudova.

Ali da se ne bi stekao površan dojam kako je u našem gradu period rezolucije informbiroa prošao veselo poput kakva cvjetnog korza ili žetvenih svečanosti, treba kazati kako su otprilike mjesec dana nakon Blažine vizite, u grad stigle tri sive udbaške fizionomije u kožnatim kaputima, čijom je zaslugom uhićeno dvadesetak ljudi koji su bez suđenja poslani na nekakav otok.

– A zašto bi im i sudili kada je ionako stvar bila sređena unaprijed? – tumačio je mamin brat, moj ujak Emil. – To bi bilo isto tako blesavo kao kada bi čovjek sjedio u kazalištu i navijao za Hamleta, očekujući da će taj danski dripac posmicati kraljevsku bandu i oženiti onu svoju, a stvar je zrihtana i napisana sasvim drugačije, odnosno naštelana na totalni masakr svih protiv sviju.

Ujak je volio taj zabavni komad, u kojemu je nekoliko godina prije početka rata, u nekakvom amaterskom kazalištu, igrao ulogu stanovitog Osrica. Taj tip u spomenutoj drami govori još manje no što su uhićeni informbiroovci imali prilike kazati u svoju obranu, ali se ujak prihvatio te prezentacije, jer se nadao da će tako lakše doći do srca Helge Anhaltzer, koja je nastupala u ulozi Ofelije. Do srca, ili ne bude li baš sreće, bar do nekog drugog organa rečene Helge. Poslije je sve ispalo naopako, pa je ta Anhaltzerica svoje srce, skupa s ostalim pridruženim čarima, poklonila sudskom pristavu Gajšek, zbog čega bi otac, kada bi bio ljut na ujaka, i kada bi mislio da mene i sestre Bibe nema u blizini, znao ljutito promrsiti:

– Njegova je glumačka karijera završila kada je onaj klem-pavi Gajšek pojebao Ofeliju!

Premda je moja baka Ruža i pedesete nazivala godinama komunističkog orgijanjanja, mislim da se negdje poslije, recimo

1956. ili 1957. već nekako lakše živjelo. S Rusima se stanje djelomično normaliziralo pa su se i oni s otoka počeli vraćati kući. Tako je stanoviti Vondra, koji je čak i nakon višegodišnjeg prisilnog ljetovanja ostao nepopravljivi partijac, znao okolo pričati:

– Radnička država je najpravednija. Evo, mene su nedužnog internirali na Goli otok, ali su me pustili čim su shvatili da su pogriješili. Dobro, ruku na srce, trebalo im je šest godina da to shvate, ali, jebeš mu mater, čim su shvatili, istog su me momenta pustili!

Što se pak Zapada tiče već je bilo ljudi koji su imali osobne pasoše i s njima putovali u kapitalističke zemlje, bez obzira što je ujak Emil zlonamjerno govorio da se radi samo o sretnijim manekenima Udbe. Tih se godina i drug Blažo Nekvinda vratio iz Zagreba sa svog omiljenog položaja, bacivši se tu u rodnome gradu na izgradnju sretnije budućnosti, što je predstavljalo tako zeznut i obiman posao da gotovo petnaest godina nije mogao prepustiti partijsko kormilo drugima. Kada bi čovjek pokušao generalno ocijeniti to vrijeme, možda bi mogao kazati kako je bilo onako osrednje, ni predobro, ni preloše; narod se nekako oporavio od gubitka drugova Kidriča i Moše Pijade, ali još uvijek nije uplovio u sretne i idilične dane miroljubive koegzistencije i politike nesvrstavanja. Iako su tada političke događaje razglašavali na sva zvona, iz tih dječaćkih dana najradije se sjećam raznih praznika i blagdana. Praznici su se slavili javno, i o njima su se pisale školske zadaće na zadanu temu. Na primjer, *Zašto sam naj sretniji na Dan mladosti koji je maršalov rođendan, Na Dan republike kliknimo vedro ili Uloga dana tenkista i inženjeraca u obnovi zemlje*. S druge strane blagdani, poput Uskrsa i Božića, imali su ilegalan karakter i nisu posebno obrađivani kao sadržaj slobodnih sastavaka na zadanu temu. U pogledu cjelodnevnog, pa i višednevnog prežderavanja najbolji su bili Nova godina,

oba Božića, katolički i pravoslavni, koji je slavila baka Ruža, ali moram istaknuti da su vjerski blagdani na toj razini bili nešto inferiorniji zbog propisanog posta koji se nije pojavljivao kao sastavni dio državnih praznika. Jer, nikad još nisam čuo da bi se netko trapio kuhanim šaranom ili neukusnima konzerviranim ribicama držeći se posta u sklopu Dana borca ili Dana ustanka. Što se tiče odsutnosti iz škole, Nova godina, Dan Republike i Prvi maj slavili su se po dva, što je skupa s takozvanim odrađivanjem znalo dati i po pet neradnih dana, dok su vjerski blagdani u tom smislu bili praktično bezvrijedni. Za spomenutim državnim praznicima, kao danima slavlja i veselja, nisu zaostajali ni dani žalosti, poradi kojih se, ako bi umro kakav važniji član Ceka ili Generalštaba, dalo zaraditi i po dva do tri neradna dana. Znali smo stoga razmišljati i ovako: Ako Dan Republike padne u utorak, pa se ponedjeljak odradi, a onaj iz Ceka, koji već preko svake mjere boluje od raka kosti, umre recimo u srijedu, pa se četvrtak i petak proglašene neradnim danima, sprovod s prijenosom bude u utorak, a ponedjeljak se opet odradi, to bi sve skupa, brat bratu, moglo biti i dvanaestak dana lijepih praznika. Neki Prka iz prve klupe, inače najveći sanjač praznika, znao je razrađivati i ovakve fantazije:

– Jebote, zamisli ovo! Putnički avion s kompletnim partijskim rukovodstvom ruši se na zgradu Narodne skupštine u kojoj je plenarna sjednica svih vijeća za vrijeme Titova govora! I to u četvrtak nakon Dana Republike prije kojega je odraden ponedjeljak. Srce ti ljubim, to bi bila najmanje dva neradna mjeseca!

Ipak, s praznicima nije baš uvijek bilo sreće, jer bi katkad sasvim blesavo pali u subotu i nedelju, a neizlječivo bolesni partijski sekretar i narodni heroj znao bi, kao za inat, riknuti usred ljeta kad nema škole, ili, što je još gore, baš za vrijeme

praznika koji bi pao u subotu i nedelju, upućujući budućim pokoljenjima povijesnu rečenicu:

– Nemojte u povodu moje smrti obustavljati nastavu! Proslavite je radno!

U koji god dan pala, Nova je godina zapravo bila savršen praznik. Zapravo, ne toliko Nova, koliko stara godina, jer je bila ispunjena slatkim iščekivanjem onoga što će donijeti ta mistična noć, što će se naći pod okićenim novogodišnjim drvцем, i što će biti tijekom večeri i sutrašnjega dana na blagdanskoj trpezi. U službenoj razdiobi kućnih poslova, na samu staru godinu ja sam dobivao jedan od najvažnijih. Naime, trebao sam otići u gradsku pekaru i dovesti pečeno prase, što ga je otac dan prije predao da ga ispeku u krušnoj peći. Naravno, danas je pečeno prase samo prehrambeni artikl, nutricionistička jedinica koju blamiraju zbog kolesterola, tobožnje zdravstvene štetnosti i sličnih gluposti, ali tada, recimo 1958, u vremenima tužnih i pretužnih grenadirmarša, prežgane juhe, krpica sa zeljem, bijelih i žutih žganaca i sličnog prehrambenog bofla, doprema prazničke pečenke bila je uistinu odgovoran posao, ali i svečani čin. Nosio sam je obično u drvenom koritu, u kakvome se nekoć pralo rublje, prekrivenu starom bijelom plahtom, neprekidno zastajkujući i prebacujući korito pod drugu, odmorniju ruku, jer je sve skupa bilo prilično teško i sasvim nespreatno.

Ali te 1958. snijeg je padao toliko obilno da sam mogao ponijeti svoje čuvene sanjke, jedne od najbržih u ulici, i na njih postaviti drveno korito te tako težak i zahtjevan posao pretvoriti u čistu zafrkanciju.

Oko šest navečer, kada su iz velike krušne peći izvukli i posljednje crne tepsije s rumenim odojcima, ušao sam u dvorišnu zgradu pekarnice, čvrsto stišćući revers na kojem je pisalo moje obiteljsko prezime s nazivom i točnom kilažom živine koju su ispekli u tepsiji na čijem se dnu caklila još

topla mast. Po visokim pekarskim policama bile su poslagane metalne posude s pečenkama, kroz čije je uši bila provučena žica s kartončićem na kojem je bilo ime naručitelja, i sve je to djelovalo poput mirisne, tople i uredne životinjske mrtvačnice. Prostorijom su se ushodala dvojica užurbanih pekara u bijelim hlačama i takozvanim treger-majicama, nastojeći čim prije opslužiti petnaestak ljudi koji su došli po svoju robu. Namjeravao sam brzo pokupiti naše prase i vratiti se kući, ali me niti jedan od pekara nije zamjećivao, jer je u prostoriju ušla gospođa Flajpan, raspuštenica koja je u blizini tržnice vodila svoj mali lokal za krpanje svilenih ženskih čarapa. Flajpanica je bila osoba o čijem su se privatnom životu po gradu raspredale najfantastičnije priče, što se valjda trebalo pripisati njezinu bračnom statusu, slobodnom ponašanju i odijevanju te velikim grudima koje je moj prijatelj Zumzo Zlatić stavljao na visoko, četvrto mjesto svjetske rang liste. Po Zumzi, prvak svih vremena bila je američka diva Jayne Mansfield, druga je bila drugarica Jovanka Broz, rođena Budisavljević s jedne slike iz fotomonografije *Tito i Podravina*, treća Jadranka Kecman, naša nastavnica flaute, a četvrta spomenuta Flajpanica. Tražio sam pekare da mi već jednom daju to jebeno prase, ali su se oni svom silom trudili da se dopadnu sisatoj Flajpanici, pa su u nastupu pekarske kavalirštine zamijenili dva kartončića s imenima, tako da gospođa koja je štopala čarape nije dobila svog, nego tuđeg, mnogo većeg odojka.

– Zar ovaj nije malo prevelik! – cerekala se glupavo dok ju je onaj veći i dlakaviji pekar pokušavao uštignuti za guzicu.

– Gospodična! – tepao je pekar raspuštenici. – Zar uopće može biti prevelik? Dajte prosudite, zar u bilo kojem slučaju može biti prevelik?

– Ili pretvrd? – dometnuo je drugi pekar, pljesnuvši je lagano po dupetu.

Ona je svejednako hihotala, baš kao da uživa što joj ta dva idiota u bijelom ostavljaju na tankom kaputu mrlje od brašna i svinjske masti. Naravno, taj mi je prizor budio sasvim neugodne asocijacije, jer sam pomišljao što bi mi majka rekla kada bih se kod kuće pojavio kaputa urešena takvim, gotovo neisperivim mrljama.

Onaj manji pekar načas se odvojio od sisate popravljalice ženskih čarapa i tutnuo mi u naručje tamnu tepsiju te se praveći duhovitim rekao:

– Evo, ovo se prase zove Ančić. Uzmi ga i briši!

Htio sam prosvjedovati jer mi se prase učinilo premalim i prepečenim, ali sam bio siguran da me on ne bi ni čuo, koliko ga je zaokupila Flajpanica.

– Vrlo ste ljubazni – rekla je ona. Ako vaše gospođe imaju nešto za štopanje, samo neka dođu. Bit će brzo i skoro zabadava.

– A mi? Što ako mi imamo nešto za štopanje? – namignuo je veći pekar, a ona se još jednom zacerekala i krenula prema vratima, noseći tešku tepsiju i namjerno njišući kukovima od kojih se pekarski pogledi nisu odvajali.

– Ima guz veći od onog raženog od dvije kile... – čuo sam kako je kazao jedan od pekara dok je Flajpanica izlazila.

Izašao sam ozlojeđen iz pekarnice, postavio korito na sanjke i sjeo pokraj njega, ispod drvenog kandelabra na čijem je vrhu palucala žarulja oklopljena prljavim staklenim cilindrom. Sred tog žutoga titravog svjetla koje je curilo po meni i gustih bijelih pahulja, rumeni mi je odojak djelovao nekako tužno, napušteno i nestvarno, i ja sam, valjda da se obranim od nadiruće novogodišnje tuge pojeo prvo jedno, a zatim i drugo hrskavo praseće uho. Kada sam nakon nekoliko dana pričao ujaku Emilu kako su blesavi pekari brisali svoje masne ruke o Flajpaničino dupe, on je samo nešto promrmljao, klimnuo glavom i izašao iz sobe, a ja sam uspio čuti poslije kako

tata objašnjava mami da je i ujak Emil nešto štopao u tom dućanu, našto je mama kazala samo ono svoje prijekorno:

– Branko, molim te!

Moja majka Nevenka bila je fanatik čistoće i ja ću je uvijek pamtititi kao nasmijanu ženu koja u ruci drži partviš, usisivač za prašinu, deterdžent za staklo, poliš za parkete ili neko drugo sredstvo za čišćenje, kao što Justicija, božica pravde, u svojoj ruci uvijek ima tezulju. I na svim njezinim fotografijama, osim onih s izleta, i naravno one s vjenčanja, negdje u drugom planu može se nazrijeti nešto od tog pribora što ga je zbog slikanja na trenutak odložila ustranu. Kako je bila osnovnoškolska nastavnica likovnog odgoja, njezina druga preokupacija bila je estetika, zanimanje za ono što je ukusno, lijepo i umjetnički vrijedno. Tako je moja majka čitav svijet dijelila na čist i prljav te na ukusan i kičast, premda nitko od nas ukućana nije mogao skužiti po kojim to kriterijima majka utvrđuje, odnosno zašto je neki zakutak prljav kao svinjac, ili zašto je noćna svjetiljka u obliku venecijanske gondole, kakvima je svojedobno trgovao njezin brat Emil, teški i nepopravljivi kič. Zapravo, gledajući isključivo na te dvije osobine, ja kao da nisam bio dijete svoje majke. Vječito prljav, prašan, umrljan, nevoljnik koji u kinu sjeda baš na sjedalo zamazano kolomazom, nespretnjaković kome sarma pada s vilice pravo u krilo, osobito kad je u novim novcatim hlačama, jadnik nesposoban da shvati kako je bakin goblen mladića s lutnjom čisti kič, a uokvireni poklopac bombonijere sa stanovitom golom debeljucom zvanom Maja unikatno djelo.

Kada sam te stare godine stigao kući, spretno izbjegavši klipane koji su me gađali grudama i razdražene pse koji su nasrtali na sanjke s pečenkam, koja mi je, uzgred rečeno, samo jedanput iskliznula u snijeg, u dnevnoj se sobi upravo

odigravalo redovno starogodišnje kićenje bora, koji je po maminoj izričitoj želji morao biti urešen elegantno i ukusno, a ne nakinđuren i šaren kao seljačka mlada. Svuda po našem susjedstvu ljudi su imali drvca s kuglicama u milijun boja, grana natovarenih srebrnom srmom, snijegom od vate, šarenim pticama, staklenim zečićima, salonbombonima i malenim porculanskim praščićima, jednom riječju, da ti pamet stane od ljepote, ali je sve to moja majka po kratkom postupku proglašavala ordinarnim kičem, tražeći da naše prazničko drvce bude posvema bijelo.

– Jebemu boga, ja to ne razumijem! Svake godine šaljem tu svinju u pekarnicu po prase i svake godine napravi istu svinjariju! – srdio se otac, pokušavajući prošvercati na bor šarenu kuglicu.

– Kakvu svinjariju? – pitala je zamišljeno majka, odmičući se od bora kako bi mogla osmotriti onako s distance, kao što to rade znalci u galerijama slika.

– Pa pojede uši! A zna da ja to najviše volim! Jer da ne volim, sigurno ih ne bi ni taknuo!

Majka mu nije odgovorila, nego je počela polako i znalački premiještati već obješene kuglice, i to u pravilu one koje su postavili otac i moja mlađa sestra Biba, koja još nije išla ni u školu. Naravno, premještala ih je jer su neke navodno bile previsoko, neke prenisko, jedne premalene za sredinu bora, druge prevelike za njegov vrh, i tako, generalno uzevši, sve na krivom mjestu. Potom je zadovoljno zastala, odmjerila još jednom urešeno drvce, a zatim opalila pljusku Bibi, ugledavši je kako odmotavši staniol pokušava pojesti prastari salon bombon.

– Budalo mala! Hoćeš se otrovati? Te bombone je djed Karlo kupio za bagatelnu nakon sloma burze 1927!

– Mene šamaraš za jedan bombon! – svadljivo se bunila Biba – a Siniša je pojeo oba tatina uha pa nikom ništa!

– Nije pojeo moje nego praseće uši! – ispravi je otac kao da je ona sa svojih pet godina još uvijek u ranoj fazi usvajanja jezika.

– Pa to je svejedno... glavno da ih je pojeo...

Sada je i otac pljusnuo Bibu, koja je ljutito izjurila iz sobe prevrnuvši u prolazu kutiju s kuglicama. Onim šarenima koje ionako nisu smjele na bor.

– Baš si je morao pljusnuti! – prigovarala je mama.

– I ti si je pljusnula. Da smo ih više pljuskali, bili bi drugačiji. Ovaj bi rauber znao dovesti cijelo prase iz pekare...

– Brano, ti baš svaku Novu godinu moraš pokvariti na isti način! Da nas netko samo vidi kako se dan uoči praznika svadimo oko blesavih svinjskih ušiju...

– To nisu blesave svinjske uši! – podigao je otac glas i zbilja, da nas je tko od susjeda mogao čuti, zacijelo bi pomislio da smo idiotska obitelj. – To je nešto mnogo više! To je dio pečenke koji ja najviše volim...

– I koji pripada baš tebi!

– Tako je! Pripada baš meni jer sam ja kupio to jebeno prase, ovaj bor, kuću i sve što taj klippan ima na sebi! Mogu valjda za nagradu dobiti ta dva pečena uha...Ili bar jedno!

– Zašto si onda ne kupiš pet kila svinjskih ušiju i ne pojedeš ih sam? Po mogućnosti negdje vani! Nosi mi to prase očiju! Ne želim ga vidjeti, jest ću kruh i pekmez od šljiva! I to onaj zagoreni! Ne želim da mi prase kvvari praznike!

Otac je bio čovjek sasvim krhkog strpljenja pa su mamine rečenice često puta bile onaj detonator nakon kojega on preduzima sasvim iracionalna rješenja koja se, kad bi se sve slegnulo i smirilo, pretvaraju u obiteljsku mitologiju što se prepričava u časovima dobra raspoloženja. Dakle, srdit na cijeli svijet, a ponajviše na nas, vlastitu obitelj, otac bijesno izlazi iz sobe kako bi obračunao s onim koji je za sve najmanje kriv, s bezuhim pečenim prasetom. Nagađam kojim će se

redom odvijati stvari. Prvo će psovati nešto nejasno i skroz nerazumljivo, zatim će zgrabiti korito s pečenjem, otvoriti vrata i baciti ga skupa s koritom van na dvorište.

No, na moje čuđenje, ništa od toga! Vrata sobe se otvaraju i na njima se pojavljuje njegovo začuđeno lice.

– Nevenka, pa to nije naše prase! Idiot je donio tuđe prase. Barem pet kila lakše.

Zanimemio sam, slegnuo ramenima i, nemajući pametnijeg rješenja, odlučio se braniti šutnjom. A što sam mogao! Kako sam mu mogao kazati da su raspojasani idioti od pekara uvalili sisatoy Flajpanici naše, a nama njezino, mnogo lakše prase? A da je to i htio reklamirati, ne bi mogao, jer su prasetu koje je ležalo u našem predsoblju nedostajale uši.

Otkako je 1955. umro moj djed po ocu, Karlo Ančić, najugledniji gradski klesar, moja je baka odlučila da joj kao udovici i šezdeset trogodišnjoj ženi više ne pristoji ime Ružica, kako joj je stajalo u krsnom listu i osobnoj karti, nego jednostavno i skraćeno – Ruža. Istina je da starcima nimalo ne pristaju hipokoristici i da sasvim blesavo zvuči kad u osmrtnici mjesnoga lista vidite da je, ostavivši za sobom neutješnu praunučad, u dubokoj starosti umrla nekakva Sunčica Funtak, ili kad osamdesetogodišnjeg djeda, koji pati od gihta i nekontroliranih vjetrova, zovu Stevica ili Jožica, ali ta promjena bakina imena za mene i Bibu nije predstavljala ništa važno, budući smo je mi ionako zvali samo bakom.

U znak poštovanja prema svom mužu, a i radi društvenog života uopće, s metalnom kantom za vodu i stručkom svježeg cvijeća, baka je svaki dan išla na groblje, a ja sam je često puta pratio noseći tešku kantu. Kada bi naletjela na koju od svojih prijateljica, baka Ruža bi se upustila u razgovor o važnim temama. Koliko se sjećam, bila je osobita i po tome

što je izbjegavala tračeve o drugima, već bi uživala u razgovorima koji su za predmet imali visoku politiku. Dakle, nije ju zanimalo koja to susjeda odlazi s viklerima u kosi na plac, kome se bliži smrtna ura i čiji je brak pred završnom kataklizmom, nego je voljela iznositi svoje stavove i informacije o tome šuruje li Jovanka s generalima, prijeti li Engleskoj vojni udar i svrgavanje krune, ima li i sovjetski centralni komitet svojega Raspućina i hoće li se prisutnost afrikanstkih studenata u obližnjim Križevcima odraziti na boju domaće djece. A kada bismo na groblju bili sami, baka se pretvarala u neku čudnu mješavinu grobljanskog turističkog vodiča i šefa onkološkog odjela koji pravi petogodišnju inventuru izgubljenih medicinskih bitaka, jer je baka Ruža točno znala gdje tko leži i koja ga je vrsta raka tamo odagnala. Ti raznovrsni spomenici od granita, betona, drva, metala, porazmješteni unutar geometrijski pravilno povučenih grobljanskih staza, za baku kao da nisu bili počivališta bivših ljudi, nego ladice velikog kataloga u kojem su se nalazile različite povijesti bolesti, sada definitivno završene i arhivirane, a ona bi se samo podbočila u kukovima, zagledala u neko mjesto i započela s kojom od priča kakvih sam se naslušao:

– Tamo su pokopali ženu limara Frölicha. Fort je bila boleljiva i probala je sve čajeve. Čak i japansku gljivu. Na koncu je otišla u bolnicu i tamo su je samo otvorili i zatvorili.

Isprva mi nije bio jasan bakin medicinski rječnik i ja sam se prilično zorno sjetio kako je otac neki dan donio uvoznu konzervu iz Kine, otvorio je i zatvorio, nakon čega je mama poprskala kuhinju parfemom „Pokošeno sijeno“ iz bočice na kojoj je bio pričvršćen atomizer u vidu gumene pumpice.

– A od čega je umrla? – pitao sam poput zadnjeg medicinskog nevježe, pokušavajući se sjetiti kako je izgledala žena tog limara, koji nam je jedne godine popravio oluke tako dobro

da nam se u podrumu naparavilo jezerce duboko pola metra, pogodno za puštanje brodskih modela.

– Kada se kaže da su nekog otvorili i zatvorili, onda je i zadnjoj budali jasno da je u pitanju rak – kazala je baka i ja sam odmah pokušao zamisliti našeg susjeda, doktora Kranželića, kako usplahirenoj rodbini pacijentice sućutno objašnjava: „Žao mi je, vašu smo drugaricu mamu samo otvorili, ali smo je odmah morali na brzinu zatvoriti“.

– Zar joj nisu mogli pomoći?

– Ma vraga! – odmahнула bi baka rukom. – Ti doktori ionako ništa ne znaju osim primati plave kovertе. Jao si ga tebi ako im padneš u ruke.

Iako mi nije bila jasna doktorska strast baš prema plavim kovertama, a ne, recimo, prema onim bijelima, mnogo elegantnijima, nisam htio ispasti budala pa sam zatomio čuđenje.

– A gdje je navukla taj rak? – pitao sam premda sam jako dobro znao da baka etiologiju karcinoma nalazi isključivo u atomskim pokusima i pjegama na Suncu, koje su također, ako je vjerovati ediciji *Svijet oko nas*, također neka vrsta atomskih eksplozija. Ali, baka kao da me više nije slušala, nego je, koračajući stazom, rukom pokazivala prema jednoj ozidanoj grobnici u prvom redu, odmah uz ogradu koja je groblje dijelila od tada još makadamske ceste.

– Tamo leži Koprtlina žena Hortenzija. Umrla je kad si imao tri godine. Sjećaš je se?

Iz tog sam se životnog perioda sjećao samo Babe Roge, pravoslavnog Svetoga Nikole, što ga je odglumio bakin prijatelj Stevo Guralj, i dana kada se tata napio i pao s bicikla točno pod prozorima naše kuće. Naravno, ni ovog posljednjeg ne bih se sjećao da nisam sjedio na paket-tregeru tog bicikla.

– Njoj su izvadili sve ono dolje...

Polako sam shvaćao da je onkologija strašno jednostavna. Polovicu pacijenata onkolozi su otvarali i zatvarali, a drugu polovicu bi otvorili, izvadili sve ono dolje, pa opet zatvorili, tako da bi stvari u oba slučaja došle na isto, tim više što su i jedni i drugi, na kraju, kako je tvrdila baka, dolazili ovamo na groblje Svetoga Andrije, bez obzira što su to pokušavali izbjeći uz pomoć meni nejasnih plavih koverata. Ipak, nije mi bilo baš sasvim jasno što je „sve to dolje“ što su im nemilosrdno vadili, ali je baka u tom smislu odbijala bilo kakvu određenost.

– Ono dolje! Kako da ti kažem? A onda su je zračili sve dok joj nije opala kosa pa su je morali sahraniti s perikom, zbog koje je njezin muž prodao livadu u Galovcu. Ali, baš ti znaš koliko košta jedna perika!

Ipak, najradije se baka zaustavljala pred velebnom grobnicom od crnoga granita, pravim malim mauzolejem s valjkasto brušenim potpornjima i teškim piramidalnim vrhom te s pločom na kojoj su se caklila četiri metalna ringa za podizanje. Pravo remekdjelo klesarske vještine, usporedivo samo s divot primjerima sa zapuštenog židovskog dijela groblja. Iako nisu bili poznati primjeri da bi pomagala svom mužu u klesarskome poslu, baka je bila ponosna na ovu grobnicu kao da ju je osobno projektirala.

– Ovo je napravio tvoj djed Karlo za predratnog kotarskog predstojnika, gospodina Treščeca. I ti bi trebao biti ponosan na tu grobnicu i na djeda čije je umijeće pronijelo naše prezime diljem čitavog kraja. Još i dalje od Koprivnice i Daruvara. Zar ne bi bilo divno počivati pod ovako luksuznim spomenikom, pod tako ulaštenom granitnom pločom... Ah, blago gospodinu Treščecu!

– I njega su sfušarili doktori?

– Ne, on se sfušario sam. Vraćao se iz vinograda i imao je u ruksaku dvije boce. Jednu s vinom, a drugu s onim sred-

stvom za špricanje... no s pantakanom. Jadan, ožednio je negdje kod Hampovice i potegnua iz krive boce.

Otac je znao zlorado tvrditi kako je taj Treščec pravio tako zastrašujuće vino, da još ni danas nije otkriveno iz koje je boce potegnua te da je spomenuto kemijsko sredstvo bilo jedva nešto manje opasno od metilnog alkohola u Treščecovu „direktu“.

– A zašto i tata nije klesar, kad je djed već bio tako slavan? – pitao sam baku, buljeći u crni mauzolej i pokušavajući se pritom držati uznosito i ponosno. Zbilja, zašto otac dirinči u kancelariji, kada bi mogao nastaviti djedov obrt i proizvoditi tako izvrsne grobnice da je čovjeku milina leći u njih?

– Zato što je bio tvrdoglav kao mazga i zato što je sve radio obrnuto od onoga kako mu je govorio njegov otac. Djed Karlo ga je poslao u Zagreb na zanat, ali su ga vratili natrag nakon šest mjeseci, jer se stalno klatario po gradu i upadao u razna nebrana grožđa.

– A zašto nije učio klesarstvo kod djeda?

– Zato što su se slagali kao pas i mačka! Ma ne bih ti to trebala ni govoriti, ali otac ti je na svoju... Pa znaš i sam – tumačila je baka Ruža, a ja sam dobro znao na što misli.

– Znam, znam! Evo, neki dan je poludio zato što sam mu pojeo uši!

– Pojeo si mu uši!? – zinula je baka na taj kanibalski ispad i prekrizila se, premda je bila jedna od onih koji u crkvu jedva i zalaze.

Moj najbolji prijatelj oduvijek je bio Zumzo Zlatić, inače najdeblji tip na školi, koji zbog tog nedostatka nije imao nijednog kompleksa ili hemunga, kako je te stvari zvao ujak Emil, stručnjak za erotiku i srodne discipline. To jednostavno znači da je onakav golem i vječito gladan bio kadar utrpavati

se najboljim mačkama u gradu, dok bi za sebi slične ženske izdanke znao kazati:

– Ma tko uopće jebe tog debelog gabora!

Zlonamjerni tvrde da je Zumzo već u rodilištu imao kila koliko i maturant prosječnog formata te da je bio jedini učenik koji može pojesti kompletan gablec između svih satova, a ne samo za vrijeme velikog odmora. I to čak i onih dana kada bismo imali sedam sati nastave, odnosno šest odmora. Znao sam gdjekad nedjeljom otići k njemu na ručak gdje sam mogao vidjeti kako je kadar smazati dvanaest karmenadli s raznim prilozima, nakon čega bi znao kazati:

– Slušaj Frula, tamo imaš novi *Plavi vjesnik* pa čitaj, a ja se sada idem u vrt raspuknuti!

Biološki gledano, Zumzo i ja smo se nadopunjavali u znanjima i vještinama te bili u nekoj vrsti simbiotskog odnosa. Ja sam bio mali školski birokrat kadar napisati zadaću za sebe, i jednu sličnu za Zumzu, a on je bio vještak za praktične, životne stvari. Tako sam ja, primjerice, znao da krave dišu na pluća, ribe na škrge, a biljke na klorofil, da naš jezik pripada indoeuropskoj porodici jezika, što još ne znači da bismo u indijskom restoranu znali naručiti grah s dimljenim buncekom, da je najljepše suncokrete slikao stanoviti Van-gong te da je Francuska revolucija održana u Francuskoj s promjenjivim uspjehom, dok je on znao sve o mačkama, erotskim osjećajima i spolnim činovima, što iz knjiga, a što iz najizravnijeg iskustva, ako nije lagao. Iz navedenog se jasno može zaključiti da je on bio mnogo manje usmjeren na mene no ja na njega. Zapravo, Zumzo je od najranije mladosti bio moj vođa i učitelj, i samo njemu mogu zahvaliti što sam naučio tolike korisne, ali i nekorisne stvari.

Moja je majka držala da dječaku poput mene u provinciji prijete strašna pogibelj da ostane neobrazovan, odnosno da zakržlja u duhovnom, ili kako je to ona govorila – u esteti-

kom smisli. To je otprilike značilo da te provincijski život mogao sasvim lako pretvoriti u balvana koga zanimaju samo lova, žderanje i komadi, odnosno kojekakvi kičasti neukusi u vidu goblena, uramljenih poklopaca za bombonijere i čipkastih tabletića, i koji za razne istinske ljepote, kakve su klasična glazba, poezija, umjetničko slikarstvo i umjetničko klizanje na ledu, ne daje ni pišljive pare. E sad, kako u provinciji obično nema večernjih škola za slikare impresioniste, brzinskih tečajeva za pisce ljubavnih soneta s akrostihom, ni ubrzanih skladateljskih kurseva za izradu vlastitih rukotvornih rekvijema, fuga ili simfonija, upisala me mama u gradsku glazbenu školu, koju su pohađala poglavito djeca roditelja koji su držali do sebe. I do te djece! Naravno da je i Zumzina mama, komercijalistica iz Granapa, ne želeći da joj sin zaostane za mnom, poslala i njega u glazbenu školu. Kada je trebalo odlučiti koji ću instrument učiti, nastala je strašna svađa zbog nepomirljivosti glazbenih ukusa ukućana. Mama me htjela dati na klavir, tvrdeći da je to takozvani kralj instrumenata, i već me zacijelo vidjela kako preludiram pred susjedima neke najteže klavirske komade. I dok oni pucaju od zavisti, ona lagano srče kavu, gricka čajne kolutiće i tu i tamo ubaci:

– Nije to ništa, može Siniša i brže.

Tata je negdje u primozgu razvijao i tu fantastičnu mogućnost po kojoj bih ja zbilja jednoga dana mogao ovladati nekim instrumentom i staviti ga pred gotov čin kupovanja glazbala na kredit, pa se zdušno zalagao da se upišem na odsjek usne harmonike ili triangla, dok je baka govorila da stasitom muškarcu pristaju crni brkovi i neki grubi, fizički težak instrument, s kojim se treba pomučiti prije no što se izvuče ton, što je valjda značilo da bih trebao upisati odjel violončela, kontrabasa ili pneumatske bušilice. Znajući da tom užasu od još jedne suvišne škole neću izbjeći, ja sam se

ipak zauzeo za flautu, tvrdeći da o toj stvari sanjam još od najranije mladosti. Naravno, navijao sam za flautu, jer sam znao da ću taj maleni instrument lako sakriti pod pulover ili vjetrovku, tako da me drugi neće moći zezati. U tom sam i uspio, i ne znajući da će mi flauta donijeti jednu drugu, sasvim neočekivanu nevolju. Naime, kako je baka Ruža flautu držala instrumentom za pastire, ne razlikujući je od frule, tako su i mene, iz čiste obijesti, moji prijatelji nazvali Frula.

Te sasvim zeznute 1959. godine pune klinački bolnih uspomena, Zumzo i ja izlazimo na godišnji ispit u glazbenoj školi, ispit na kojem moramo izvesti nekakav glupi duo za flautu, koji, naravno, ne znamo odsvirati ni zasebno, a kamoli zajedno i usklađeno. U ispitnoj su nam komisiji profesorica Kecman i direktor škole, maestro Nižetić, lokalni skladatelj i animator kulturnog, a osobito glazbenog života kotara. To su, naravno, godine Nižetićeve velike nervoze, jer je za vrijeme rata skladao nekakav *Hrvatski nokturno* ili *scherzo*, koji se navodno trebao praižvesti u povodu odlaska hrvatskih legionara pod Staljingrad, ali se, tko zna zašto, nije izveo. Kao što se nije izvela ni najavljena pobjeda nad tim gradom. Usto je maestro čitavo vrijeme bio direktor ove iste škole, i još uvijek nije znao je li ga je nova vlast tek trenutačno ispuстила iz vida ili mu je sve oprostila zbog niza novijih skladbi čiji su naslovi bili iskićeni riječima poput petoljetke, traktora, maršala i heroja rada. Gradski su se optimisti pitali kako to da je taj Nižetić još uvijek direktor škole, dok su se pesimisti čudili zbog toga što je još uvijek živ.

Zumzo i ja započinjemo svirati, a Nižetić se hvata za glavu, potom nemoćno gleda nekamo ustranu, u bjelinu zida, dok Kecmanica otvara svoju kožnu torbicu, vadi tabletu za umirenje i brzo je guta. Tamo vani, pod prozorom glazbene

škole, iznenada se začuje glasan lavež pasa, i ne treba čovjeku baš neko glazbeno obrazovanje pa da shvati kako je taj lavež jednostavno protest protiv mučenja i ponižavanja instrumenta. Nižetić popravlja svoju podužu, umjetničku frizuru, lupka nervozno dirigentskim štapićem po stolu, a zatim, svladavajući se, kaže blago:

– Nije sasvim loše, dječaci! Ali, ipak krenite još jednom otpočетка.

Naravno, lokalna glazbena veličina usrana je od straha i boji nam se skresati u lice kako smo glazbeni idioti, jer ne zna tko su nam i što starci. Trta ga je i strepi da bi mu tko od netalesiranih balavaca mogao kazati i štogod ovakvog:

– Nema veze što ste me srušili, ionako će me tata naučiti svirati. On je bio kapelnik i glazbeni komesar Treće proleterske dok ste vi milozvučno gudili Pavelićevim pizdama!

Ali, nemamo kada krenuti otpočетка, jer u razred ulazi, kao i uvijek bez kucanja i pozdrava, drug Blažo Nekvinda, lokalni partijski povjerenik za politiku, društveni rad i sve ostalo, dušebrižnik, neka vrsta oblasnog kateheta za područje marksističke ideologije.

– Sunce mu kalajsano, što se to ovdje svira?

– Mozart, družo Blažo, Mozart! – skače na noge direktor Nižetić, ne znajući kako bi ugodio drugu Blaži, čiji mu je glazbeni ukus sasvim nepoznat.

– Naravno, naravno, dekadentna kapitalistička palamuđenja – mrmlja nezadovoljno Blažo Nekvinda. – Nemamo dosta naših i sovjetskih arija? Jest da su nas Rusi htjeli četrdeset osme zajebati, al' su svejedno u muzici, kao i u svim umjetnostima najbolji na svijetu. Mozart, kažeš!? Šta god! Gdje se jedan Francuz može mjeriti s genijem ruske narodne duše!

– U sljedećem razredu učenici obrađuju Lisinskog – bojažljivim ga glasom umiruje direktor umjetnički razbarušene kose.

– Lisinski? Ajde, bar jedan Rus! Ti Nižetiću, dobro znaš da sam ja na komitetu bio protiv ponovnog otvaranja muzičke škole. Nama trebaju radnički zanati, škole za fabričku proizvodnju, večernji kursevi za inženjere i klasici marksizma, a ne, da rečem, kojekakva građanska prenemaganja i sviruckanja. I sad idem ovuda ... i šta vidim, bog te mazo!

Kecmanica ispija još jednu tabletu, a Nižetić od straha ne može ni glasa ispustiti. Po glavi mu se motaju razne pretpostavke u pogledu toga što je to moglo tako uzbuditi druga iz komiteta. Poglavnikova slika maknuta je dobrano prije no što su partizani ušli u grad, krečom ispisane parole „Doli reakcia!“ i „Trst je naš!“ niko nije ni taknuo premda se od Trsta posve odustalo.

– Vani na zgradi, srce ti ljubim, piše Glazbena škola! Ni manje ni više nego glazbena! Zar se ovo ovdje ne zove Muzička škola?

– Ali, družo Nekvinda – zbunjeno će Nižetić – pa to je jedno te isto...

– Moj kurac je isto! – srdio se Blažo bez obzira na nazočnost drugarice Kecman, koja djeluje sve zajapurenije. – Tebi su onda telefon i brzoglas isto! Kino i slikopis! Klavir i onaj, kako se reče, glasopis! Jel' da? Tu tablu sutra više neću da vidim!

– Ali, ta ploča stoji tu već tri godine...

– I Endehazija je stajala četiri, srce joj jebem, pa smo joj svejedno otkarili glavu!

Rekavši to, drug Blažo izlazi iz razreda, zalupivši snažno vratima. Nižetić je očajan, a Kecmanica vadi još jednu tabletu, ali onda u pravi čas odustaje, jer bi se od treće sigurno obeznanila.

Neugodnu tišinu prekidamo Zumzo i ja, još jednom započinjući s onom Mozartovom stvari koja je zbilja obično građansko palamuđenje. Možda je taj Blažo partijski satrap koji

naokolo po gradu zajebava ljude, ali u pogledu glazbe kojom nas dave u ovoj školi svakako je u pravu.

Ali, Nižetić prekida naš šuplji cvilež iznenadnim povikom:

– Dosta! Idiotti! Još jednom ponavljate razred!

Vidi se da mu je sad svejedno tko smo i što smo, da mu je Blažo podigao tonus i da je spreman na sve, ako treba čak i na Lepoglavu. Kako onda ne bi srušio dva kretena koji su ovamo zalutali glupavom dobrohotnošću vlastitih roditelja.

Da budem iskren, fućkalo mi se za to hoće li, i kada će, Nižetić promijeniti ploču sa školskog ulaza, i hoće li Kecmanica postati ovisnica o trankvilizatorima, jer sam bio obuzet najcrnijim mislima o tome kako će kod kuće reagirati na moj ponovni neuspjeh na području glazbene umjetnosti reproduktivnoga tipa. Naravno, mom starom bilo je sasvim svejedno hoću li postati provincijski Mozart ili ostati idiot koji ne razlikuje violinu od tamburice, ali sam znao da će cijelu tu nepriliku protumačiti maminim sanjarskim ambicijama da joj sin na mala vrata uđe u povijest glazbe te da će nekoliko puta naglasiti kako se, da je bilo po njegovu, ta glupost od flaute nikada ne bi ni kupovala. Majka će opet glavnim krivcem držati mene, tvrdeći da sam lijenošću i indolencijom sam spriječio silan razvoj vlastite muzikalnosti, ujak će podlijevati ulje na vatru, nagovarajući oca da mi, ako već nisam za flautu, kupi bas trubu ili barem bubnjeve, a baka Ruža će kazati kako je najbolje da definitivno propadnem iz tog nedostojnog pastirskog instrumenta.

Začudo, Zumzu cijela stvar s ispitom nije ni najmanje dirnula, jer je on, kako sam doznao nešto kasnije, već prošli tjedan iskoristio dobro raspoloženje staraca da im unaprijed kaže kako je pao na ispitu.

– Jebote, Kecmanica ima sve veće sise! Čitao sam u onoj enciklopediji od starog da sise normalnoj ženi rastu do dvadesete, što je nju zaobišlo. Za koju godinu neće više moći naći brushalter. Šta misliš, koji broj nosi?

– Šta je to brushalter?

On se mune dlanom po čelu i zakoluta očima kao da želi kazati kako sam retardirani bedak. Imam deset godina, a ne znam osnovne seksološke termine kakvi su brushalter, jajnik, bijelo pranje, kombine i perpučijum.

– Isuse, ti si za specijalnu školu! – snebivao se. – Ne znaš da je brushalter držač za sise! Da se ne objese, nego da djeluju onako uspravno. Sigurno nosi čistu šesticu.

Zbilja sam bio skroz zbunjen. Dosjetio sam se doduše da je brushalter otprilike isto što i grudnjak, ali se u brojeve te stvari uopće nisam razumio. To što me pitao za broj brushaltera bilo je jednako beznadežno kao da me pitao koji broj lokomotive vozi na relaciji Kloštar Podravski – Koprivnica.

– Ne kužim se u brushaltere. Moja mama nosi trideset osam.

On me pogleda skroz začuđeno, valjda zato što je poznao moju majku.

– Mislim, cipele... za brushalter zbilja ne znam...

– Si vidio kako je Kecmanica prekrizila noge?

– Zašto bi prekrizila noge?

– Kako zašto!? – kao da se ljutio Zumzo. – Zato da me rajca. Kad sam je pogledao, naglo je prekrizila noge. I nosi crvene haltere. Ali, jebiga, ti sigurno ne znaš ni što su halteri.

– Znam!

– Znaš moj kurac! Ti si seksualno sto posto neobrazovan! Ti sigurno i ne znaš šta je to pica!

E tu mi je prekipjelo, jer sam znao da je pica zapravo mala pizda, recimo pizda koja pripada maloljetničkoj osobi poglavito ženskoga podrijetla. Htio sam mu to kazati, odbrusiti

zapravo, ali je on navalio na mene koncentričnim pitanjima i sumnjičenjima:

– Ti sigurno još misliš da djeca nastaju uz pomoć rode, a ne posredstvom jebanja, da je sperma plave boje, i da za jebanje postoji samo jedna, a ne sveukupno tri poze... Jel' ti se uopće dignuo na Kecmanicu?

– Kako bi mi se dignuo kad su nas srušili!?

– Pa da, diže se samo odlikašima, i to kad dobiju peticu! – zavapi on i pogleda u nebo kao da želi zorno pokazati do koje sam mjere izgubljen slučaj.

– Joj, joj, moj Frula, moram te ja uzeti pod svoje, ovakvog neukog i blentavog. Znaš da kurcu vrijeme ide, a ti ništa ne preduzimaš, ništa pod milim Bogom!

Znao sam da je tu, kao i većinu važnih uzrečica, pokupio od starijih dečki i da je ona u svojoj pučkoj filozofičnosti na neki način točna, ali mi se ipak činilo da u desetoj godini ta vrsta odbrojavanja još uvijek nije započela. On je pak držao da se varam, i to opasno i lakomisleno.

Naša je kuća bila točno nasuprot gradskoga groblja pa se s prozora dnevne sobe mogla jasno vidjeti prostrana poljana puna spomenika, križeva i grobova, koja se spuštala dolje prema industrijskom željezničkom kolosijeku iza kojega su započinjale livade. Kuću je na ovome mjestu, tamo još prije davnoga Prvoga svjetskog rata podigao moj djed Karlo Ančić, i njezin je položaj bio u najstrožoj vezi s djedovom profesijom. Živjeti odmah do groblja, s dobrim pogledom na spomenike, križeve, kapelicu i mrtvačnicu, ili tottkomoru, kako ju je zvala moja baka, u drugim bi se obiteljima držalo pomalo morbidnim izborom, ali u klesarskima bila je to najnormalnija adresa. Zapravo, premda bi neupućeni pomislilo da je najizravnija blizina groblja našoj kućnoj atmosferi

davala nekakvu neprijatnu turobnost, naši su zajednički ručkovi, osobito oni nedjeljni, kako je to otac znao primijetiti, podsjećali na Zagrebački varijete. Poslije, kada sam shvatio značenje tog izraza, postalo mi je jasno da je otac bio jedan od glavnih tvoraca takve atmosfere, premda ni mi drugi u tom smislu nismo bili baš nedužni.

Otac se vječito ljutio na razne nepravilnosti, asimetrije i neprihvatljive stvari koje su se zbivale u kući, majka je nehotičnim primjedbama podsticala njegovu ljutnju, baka Ruža stalno je nešto prigovarala, i to tobože onako dobrohotno, petogodišnja sestra Biba uglavnom je smišljala psine, glumeći kućnoga Bima ili Buma, a ujak, koji se, zapravo, osim permanentnog gubljenja vremena, nije bavio ničim, bio je taj čija je puka nazočnost za stolom podizala opću nervozu.

Sjedio sam uz tanjur na kojem je bila jedna punjena paprika više no što me pripadalo, jer sam je uspio drpiti iz zdjele prije no što je otac stigao na objed. S izrazom nedužnog anđela jeo sam svoj omiljeni ručak, nadajući se da se nitko neće dosjetiti i potegnuti pitanje današnjeg ispita u glazbenoj školi.

Biba, koja je mrzila punjene paprike, sjedila je i, oslonivši se o lakat, čitala novi *Plavi vjesnik*, koji je, nadajući se valjda da je nitko neće zamijetiti, držala na koljenima. Ta je nada bila iluzorna, jer je čitanje za vrijeme objeda bio jedan od sto i nekoliko smrtnih grijeha našeg kućnog reda, bolje reći – nereda. I naravno, prije no što će sjesti i napuniti i svoj tanjur, mama joj otme novine i stavi ih na kredenc. Pogledao sam sestrino ljutito lice i zlorado se nasmijao što je bila greška.

– Zašto mi uzimaš *Plavac*? Zadubila sam se jer ima odličan članak o ozbiljnoj glazbi.

Nitko je nije ni pogledao što je bio živi dokaz da u ovoj kući punjena paprika bolje kotira od ozbiljne glazbe.

– Zapravo o glazbi za flautu. To bi sigurno Sinišu zanimalo.

Zakašljao sam se i komad mesa mi je izletio iz usta u tanjur. Znao sam da ću joj se već jednom osvetiti i udariti je na najstrašnije indijanske muke, prošarane osmanlijskom svirepošću i nacističkim okrutnostima. Ali, jebiga, baš u ovom trenutku sve je bilo nepopravljivo!

– Zbilja, Siniša, kako je danas bilo u glazbenoj školi? – upitala je majka umilnim glasom kao da očekuje da ću odgovoriti kako sam pod velikim odmorom komponirao jedan perfektan oratorij za koji me profesor Nižetić već oko podneva predložio za Lenjinovu i Nobelovu nagradu zajedno.

– Ništa – odgovorio sam toliko mrzovoljno da je i otac podigao pogled s tanjura.

– Opet si dobio dvojku?

– Nisam.

– No, što je bilo? Pogriješio si u tonalitetu? Toliko puta sam ti govorila da se skoncentriraš i da ne brzaš...

– Pogriješio sam sve... opet ću ponavljati razred...

– Ta flauta ti je trebala kao magarcu sedlo – primjeti otac ne bez slavadobitnosti u glasu. – Da sam pare za flautu bacio u peć, bilo bi bar malko toplije. Za tisućinku celzija. A to je već neka korist.

– Branko, ti bi bio najsretniji da ti je sin pružni radnik! – branila me je majka, premda to uopće nije zvučalo kao obrana. – Upisala sam ga u glazbenu školu da mu razvijem osjećaj za lijepo...

– I razvila si – primjeti Biba unatoč tome što sam joj pod stolom pokazivao stisnutu šaku. – Razvila si mu osjećaj za lijepo i fino. Gledaj, jede samo meso, a krumpir...

– Nevenka, ovaj krumpir kao da se pekao u krematoriju – primjeti baka kao da je čekala na to da i krumpir dođe na

dnevni red. Inače, nije pokazivala osobito zanimanje za dotadašnju glazbeno-pedagošku svađu.

Majka se i ne osvrne. Prepečeni krumpir bila je sitnica prema izgubljenom razredu u glazbenoj školi.

– Siniša, zar ćeš zbilja treći put u prvi razred? To je nemoguće! Pa ti imaš tako prekrasno razvijen osjećaj za melodiju i ritam.

Otac odgurne prazan tanjur i nalakti se na stol kao da želi pokazati kako dolazi njegovih pet minuta.

– Naravno da neće još jednom ići u prvi razred! Samo idioti idu tri puta u prvi razred! A on nije idiot, premda se ne može kazati da je baš daleko odmakao na tom stadiju. Neće ići jer je izgustirao flautu kao i sve ostalo što ga je dosad tobože zanimalo. Upisali smo ga u filateliste i kupili mu najskuplji album s koricama od teleće kože. Skupio je otprilike dvije marke, što domaće što strane, a onda album zamijenio za loptu koju su mu ukrali. Učio je esperanto i bio nekakav mali ambasador Brazila, za što si mu od moje kravate napravila zastavicu, pa se ispostavilo da su boje krive. Na esperantu je naučio kazati *bonas dias* i ništa više...

– Bono dio – ispravih oca, premda više nisam bio siguran tko je od nas dvojice u pravu.

– Ne ispravljam te, klipane! Hranim te, oblačim i finansiram tvoje bedastoće, a ti ovako! Što misliš, tko sam ja? Švicarski bankar? Rockefeller? Vlasnik južnoafričkog rudnika dijaminata? Otkuda mi novac?

– Branko, to je zato što ne tražiš povišicu. Svi su je već dobili.

To je bila jedna od maminih krivih i loše tempiranih primjedbi, i on se okrene prema njoj. Čudno, ali su sve kućne svađe između bilo kojih članova obitelji uvijek završavale kao svađa tate i mame.

– Kakvu jebenu povišicu!? Firma nam crkava, tobože socijalistički gigant, a otići će u pizdu materinu. Imamo trideset knjigovođa, dva tajnika, tri direktora i dva radnika! Svi laju o radničkom upravljanju i socijalističkoj izgradnji, a jučer su nam iz Zagorja vratili sto šezdeset vinogradskih stupova jer su idioti zaboravili staviti u njih armaturu. I znaš što je rekao direktor Jambor? Rekao je: Kakvo grožđe takvi i stupovi.

– Nevenka, ti si u ovu salatu stavila cijelu bocu octa – umiješa se baka, premda to nije imalo baš neke veze s vinogradskim stupovima bez armature. – Naime, ili je previše octa ili je premalo salate... Zar ne, Emile?

Ujak Emil joj nije odgovorio jer su mu usta bila puna filanih paprika.

– K vragu i salata! Mali je propao u glazbenoj školi, a vama je do salate! – viknula je majka sva u očajanju, i ono „propao je u školi“ zvučalo je nekako strašno i kobno, kao da je rekla „ima galopirajuću sušicu“.

A kada je stari prešao na svoju omiljenu temu o tome kako svi rasipaju, a on jedini horba, dirinči i rinta te kako nema dovoljno novaca da pokrije sve naše raspojasane budalaštine i obijesti, ujak Emil dao mu je savjet koji bih i sam odmah supotpisao.

– Čuj Branko, ako nemaš novaca, možda bi mogao prodati tu flautu. Mislim, kad je već drugi put pao razred.

– Ti šuti! – kao da je jedva dočekao otac. – Ti si običan trut koji danju spava, a noću laufa naokolo, i koji u ovu kuću nikada nije unio ni cvonjka!

– Pardon! Pardon! Ja i ne mogu raditi, jer se ideološki ne slažem s ovim tvojim crvenim pajdašima!

– Ti se ne slažeš ni s kim osim s kartaškom fukarom iz Obrtničkog doma. I sa švercerima s kojima ćeš kad-tad završiti iza brave.

Tu, naravno, ujak Emil ustaje, tobože uvrijeđen kaže kako na njega, budući da je nepoželjan u ovoj kući, više ne treba ni računati i odlazi van, velik u svojoj patetičnoj gesti, bez obzira što je sve to što je kazao čista istina, i što je prije teatralnog odlaska pojeo sve, od govedske juhe, preko dvostruke porcije paprika, pa sve do deserta u vidu buhtli, za koje baka upravo govori kako su tamniji od lignita i manji od jarebičjih jaja. Nikoga to u kući ne dira, jer svi dobro poznaju ujakovu glumu, nikoga osim majke, kojoj samo što nisu suze u očima zbog tužne sudbine njezina neshvaćena brata.

– Sad si ga uvrijedio... – govori majka drhtavim glasom i počinje prati posuđe ne bi li se tako obranila od navale emocija. – Ne bih se začudila da sada zbilja ode.

– E, a ja bih se baš začudio! Došao je ovamo na tri dana i ostao četiri godine. On da ode! Nismo mi te sreće!

– Otići će. Ima i on svoj ponos.

– Pa neka ode! Ne dao bog većega zla!

– Branko, zar ne razumiješ da si ga uvrijedio? Kako da sad ostane? Rekao si mu da se druži sa fukarom i švercerima.

Otac odlaže tanjur pa se bijesno ushoda po kuhinji, govoreći tako glasno da ga i ujak, koji je već u svojoj sobi, može sasvim dobro čuti.

– Pa gdje ti živiš!? Pa gdje su ti oči? U tvom ormaru drži šezdeset talijanskih šušlavaca. Puši američke cigarete i pije škotski viski. Prošli je mjesec gore na tavanu bilo osam Unri-nih sanduka sa sirom, a praktički do jučer držao je ispod kreveta kutiju sa zlatnim lančićima, ali ih se morao na brzinu riješiti, jer su počeli hrđati...

– Ali, on je moj brat! – izbacuje majka svoju posljednju kartu.

– Znam – pomirljivije će otac. – I bojim se da će nas ta činjenica skupo koštati.

* * *

Kada danas razmišljam o tim danima, učini mi se kako su mi svi ti ljudi, s kojima sam bio prisiljen odrasti, strašno išli na živce, i kako sam jedva čekao da ih se riješim i pođem svojim putem u svijet te kako sam ih, uza sve to, volio toliko jako, da nisam bio siguran bi li uopće mogao preboljeti gubitak ikoga od njih. Zapravo, mislim da sam razmjerno brzo shvatio sve ukućane i njihovu važnost u mom životu. Majčinski princip bio mi je nekako samorazumljiv i o njemu sam možda najmanje razmišljao, baka je predstavljala tip zajedljive mudrosti, čiji je smisao baš u tomu što se na nju nitko i ne osvrće, ujak je bio prolazna, zabavna figura, nešto poput putujućeg glumca klauna, ili krotitelja već davno pripitomljenih životinja, sestra Biba na neki je način bila isto što i ja, i jedini pravi misterij bio mi je otac s kojim se nikako nisam uspijevao razumjeti, što me gdjekad ispunjavalo strahom, jer sam se bojao da ću, ne uspijem li shvatiti njega, propustiti smisao golemog broja znakova kojima je bila ispunjena i kontura mog vlastitog lika.

Mamina je priča o tati bila načinjena od nevažnih banalija i priručne kućne metafizike, tako da mi se znalo učiniti kako ni ona o njemu ne zna baš previše. Tvrđila je da je otac nervozan tip zato što mu se nisu ispunili snovi iz mladosti, što su ga dali u klesarski zanat, i što je tako postao netko drugi, točnije – neki drugi Branko Ančić. Ali, kako sam rastao, polako sam shvaćao da je cjelokupna geografija oko mene prepuna takvih tipova, sanjara kojima se nisu ostvarili snovi, vjerojatno zato što je priroda snova u tome da se ne ostvaruju. No, ako je mamino objašnjenje bilo utemeljeno na metafizici, treba odmah reći kako su protiv takve metafizike najradikalnije oni kojima ona gura u ruke neku odgovornost, pa je zato moja baka Ruža tvrdila kako tata nije postao nikakav drugi

Branko Ančić, nego onaj jedan jedini koji je i mogao postati. Ona i djed Karlo nisu bili ti koji su ga poslali u zanat, nego se zanat nametnuo sam od sebe kao jedino rješenje kada je otac definitivno propao u školi. To zašto je propao u školi imalo je formu skeča koji je otac rado prepričavao, uvijek s nekim novim detaljima, dodanim likovima i obrtima, tako da je veliko pitanje što je od svega toga istina, a što usmena literatura. Gimnazijski profesor francuskog jezika, stanoviti Vinko Glamuzina, dao je kod moga djeda izraditi veliku obiteljsku grobnicu od bračkoga kamena, za koju je, kada je bila gotova i preuzeta, stao tvrditi da prokišnjava. E, sad, uistinu ne znam može li se kvaliteti jedne grobnice prigovarati rječnikom i argumentima stanogradnje te tvrditi, primjerice, da nije dovoljno udobna, da ima premalo sunca ili da je nezdrava zbog podzemnih vodenih tokova, ali sam znao da je djed Karlo sve prigovore odbio kao bedastoće i prepirku s tim Glamuzinom završio rečenicom koja se citirala i na sudu:

– Kad na sveopće zadovoljstvo uselite u nju, vidjet ćete da ne prokišnjava!

Profesor francuskoga ga je tužio, spor je bio vrlo dug i neizvjestan, pa se Glamuzina odlučio naplatiti tako da sruši mog starog koji je na nesreću bio njegov đak. I to nekoliko puta zaredom, sve dok mu se i francuski, i gimnazija ne ogade. To navodno i nije bio tako težak posao, jer je u tim stvarima znanje moga oca bilo sasvim higroskopsko, to jest porozno i šupljikavo. Ali, stari mu se ipak osvetio. Profesor je bio strastveni biciklist i običavao je svake dvije do tri godine kupovati novi bicikl kojim je krstarilo po okolici. Govorilo se da zapravo kruži naokolo tražeći po šumarcima, lugovima i gajevima ljubavne parove, koje je volio gledati, ali se takvo što nije dalo dokazati. S biciklom je ponosno dolazio i na posao u gimnaziju te ga odlagao u školskom dvorištu,

uz deblo najvišega jablana. Čvrstim ribičkim flaksom moj mu je otac zavezao kotač bicikla uz deblo, što profesor nije mogao primjetiti. Stari je tu zgodu pričao kao skeč iz nekakvog starinskoga francuskog filma, i riječi koje je koristio bile su zacijelo posljednje riječi francuskog jezika što ih se sjećao iz tih davnih dana.

Zgoda je tekla otprilike ovako: stari profesor prilazi zavezanom biciklu, ponosno ga hvata za upravljač a zatim gleda prema dvjema učenicama koje ga dolazeći pozdravljaju:

– *Bonjour, Monsieur le Professeur!*

– *Bonjour, mes filles sages!* – odgovara on i sve je baš onako kako ih je učio da treba uraditi.

Zatim sjeda na sic bicikla, pogledavajući hoće li zgodne gimnazijalke zamijetiti kako će se hitro i spretno otisnuti, i u tom trenutku nailazi gimnazijski kateheta fra Matovilec, koji žuri na sat vjeronauka.

– *Bonjour, Monsieur Glamousine!* – kaže vjeroučitelj.

– *Bonjour, Monsieur le Catéchiste! C'est mon nouveau vélo!*

I dok kateheta iz čiste pristojnosti pogledava njegov novi *vélo*, Glamuzina se otisne, sajla se napne, *vélo* naglo stane, a profesor francuskog preleti preko upravljača pravo u grmlje, već u zraku psujući redom one o kojima je zabezeknuti vjeroučitelj predavao:

– Srce ti jebem Isukrstovo! Majku ti božju...

U nemogućnosti da ga nekako provuku kroz labirinte završnoga razreda i male mature, djed i baka su oca poslali u Zagreb da izuči klesarski zanat. Premda je baka tvrdila da je malo radio, a mnogo se klatario po Zagrebu, tražeći loša društva i još lošije djevojčure, tata se kleo da su ga silno zanimala tehničke stvari i da je, ne mogavši se školovati za inženjera, obilazio mnoga popularna predavanja i razne tribine. Neke su bile instruktivne, neke jednostavno besmislene, negdje se

gurao među svijetom, na nekima bio jedini gost, a na jednoj je čak bio prisutan nenadanom uhićenju predavača, koji je s malodobnom kćerkom htio skočiti kroz prozor četvrtoga kata, da zorno pokaže djelovanje stanovitog „antigravitacijskog dušeka“. Bilo je na tim predavanjima i raznih drugih čudesnih tema i teza, poput uloge mesmerizma u liječenju krpeljne groznice, gradnje modernih nebodera u obrnutome smjeru, pod zemlju, koje su projektanti zvali zemljoderima, potom raznih poljoprivrednih fantazija o ukrštavanju graha i tulipana, što bi trebalo otkloniti neugodnu nadutost i vjetrove, ili ih bar učiniti mirisnima, odnosno krumpira i bunike, što bi zbog toksičnosti potonje taj banalni gomolj moglo učiniti vojno-strateškim materijalom.

Kada je otac zbrisao iz zagrebačkoga naukovanja, moj djed Karlo upregnuo je sve veze da ga čim prije strpa u vojsku, što je rezultiralo time da je uniformu obukao pred sam rat, pa je zaslugom te dobre djedove protekcije prošao kroz kaos kapitulacije i rasula vojske te kroz njemački logor kao Kriegsgefangener. A kada se zbog velike ljubavi Reicha i Endehazije vratio doma, prijavio ga je ustaša amater iz susjedstva na vojni odsjek, lako moguće opet zbog kakve grobnice koja je prokišnjavala. Premda su mu tamo nudili prekrasnu mogućnost da prolije krvcu za hrvatski dom pod stanovitim Staljingradom, koji je otac ipak držao predalekom destinacijom za obranu domovine, ipak je nekako završio u Osijeku gdje je upoznao svoju majku i oženio je. Kako su mamini konzervativni roditelji držali da se „spetljala sa soldatom“, morala je sirotica spakirati ono malo svojih stvari u drveni kovčeg i pobjeći s mojim ocem noćnim vlakom u kojem su joj ukrali i taj kovčeg. Trebalo je dosta dugo da se njihovi roditelji, to jest moji djedovi po ocu i majci, pomire, a kada se to konačno dogodilo, djed Karlo im je napravio obiteljsku grobnicu po znatno nižoj cijeni, a oni su im, valjda zauzvrat,

prepustili skrb nad ujakom Emilom. Otac nikada nije volio ujaka, držeći da je njegov dolazak jedva nešto bolji od dolska epidemije buboničke kuge ili općinskih ovrhovoditelja. Valjda je zbog toga sve češće odlazio u ribolov na Dravu sa svojim najboljim prijateljem Feliksom Brkićem. U potrazi za pravim likom svojega oca, na tim sam ga besmislenim dravskim izletima, punima nesnosnih komaraca, obada i dosadnog krekentanja žaba, znao i sam slijediti, premda se već tada bjelodano vidjelo da od mene nikada neće biti ribič.

Majka, koja je u kući obavljala razne, vrlo nezahvalne funkcije, kao što je tampon zona između bake Ruže i oca, ujaka Emila i tate, mene i oca, Bibe i mene, često puta je znala sasvim kritički kazati kako otac nije oženio nju, nego Feliksa Brkića, jer s njim sto puta radije i spremnije odlazi u ribolov, no što s mamom ide u branje visibaba, ivančica, jorgovana i drugog sezonskog cvijeća. Meni su drug Feliks i njegova žena, drugarica Hedviga bili strašno zabavni i ja sam jednostavno uživao u njihovu društvu. Feliks je znao sve tadašnje viceve o Mehi i Hasi te mnoge o Titu, Đilasu, Rankoviću, a i o samom drugu Blaži Nekvindi, ali su ove potonje izbjegavali pričati preda mnom i pred Bibom, jer bi mama uvijek na isti način vrisnula: „Branko, molim te!“, premda viceve nije pričao otac nego Feliks Brkić. Drugarica Hedviga je slušala šale sa zanimanjem i otvorenih usta, i uvijek se smijala na krivom mjestu, što je Feliksa tjeralo u očajanje:

– Hedviga, pa jebemu boga, sto puta sam ti rekao da se smije tek na kraju vica!

– Šta ja tu mogu? – slegnula bi ona nemoćno ramenima.
– Kada je meni ono na početku skoro uvijek mnogo smješnije.

– Možda bi joj trebao pričati naopako – predlagao je moj otac. – Prvo kraj pa onda početak. Mislim, veća je šansa da bi se onda smijala na pravom mjestu.

Ako se Hedviga baš i nije razumjela u viceve, bila je nenadmašna u receptima. Premda joj je ručak znao i te kako zagorjeti, premda je u pitu zeljanicu znala zabunom staviti kelj, a u paprikaš štaubšećer, u receptima je bila prava kraljica. Čim bi mama zaustila nešto što bi imalo veze s kakvom namirnicom, Hedviga bi joj istoga trenutka uskakala u riječ, tvrdeći kako baš za tu stvar ima savršen recept. Recimo, mama bi i ne misleći na jelo spomenula kakav cvijet, a Hedviga bi uletjela:

– Joj, Nevenka, baš ti imam sjajan recept za kolač od te stvari, koji se zove bazlamača od bazge.

Ili:

– Nikada ne bi vjerovala kako je fin paprikaš od jazavca. Prvo glaziraš kilogram luka, zatim iz dvodnevno pacu dodaš plečku od jazavca...

Izuzev onih u kojima su se koristili jazavci, ježevi, mravi, jorgovan, solna kiselina i izmet divokoze, mama je uredno zapisivala Hedvigine recepte i njih je imala toliku hrpu da je otac znao zavapiti:

– Boga ti, pa to je deblje od Marxova *Kapitala* i Ezopove *Ilijade* zajedno!

Koliko god su mi Brkići djelovali kao ljudi na mjestu, njihova mi se kći Cica, dvije godine mlađa od mene, pokazivala kao prava napast, kao živa agresija koja mi je znala pokvariti mnoge dobre izlete i slične zabavne prigode. Bila je mršava cura, nešto viša od mene, imala je dvije dugačke pletenice, i voljela je igrati ulogu fatalne napasnice koja sve svoje erotske appetite usmjerava baš na mene. Klinačkim bi se jezikom reklo da mi se nabacivala, ali je ta riječ presirova da opiše sve Cicine perfidnosti i udvaračke egzibicije. Recimo ovako: za Prvi

maj svi skupa idemo na nekakav rutinski izlet koji se sastoji od nekoliko kilometara hoda, planinarskog uspona u iznosu od kakvih tristo sedam metara nadmorske visine ukupno i jedine prave stvari koja se zove roštilj na ugljen, oko kojega ozbiljno posluju moj stari i Feliks, pred budnim proždrljivim pogledom moje sestre Bibe, koja, iako još balavica, jede sve s roštilja osim metalne rešetke. Malo dalje od zadimljenog roštilja drugarica Hedviga upravo diktira mojoj mami recept za ćufte od mljevenog žira. Nezainteresirana za meso što cvrči na zažarenoj rešetki, Cica me odvodi dublje u šumu da mi pokaže lijepu, veliku gljivu sa šarenim klobukom. Ja sam još balavi klinac koji ne kuži faličku simboliku gljive muhare, a ona me hvata za ruku i pita kako bi bilo da pojedemo otrovnicu, padnemo u erotski trans i ljubimo se filmski. Odbijam tu mogućnost, a ona mi nudi da se onda ljubimo filmski i bez te gljive. Meni se generalno uopće ne ljubi, pogotovo stoga što si ljubljajem ne želim pokvariti okus ćevapčića i ražnjića, ali joj se to stidim kazati. Potom mi Cica nudi te iste stvari, zapakirane u drugu ambalažu, i na kraju, razočarana svim mojim odbijenicama, kaže da će mi ipak pokazati picu. Valjda da mi uljepša prvomajske praznike.

Jebiga, što sam mogao? Stvar je bila zanimljiva, besplatna, inovativna, trebalo je učiti, razvijati se, i tako bliže, i tako dalje, i ja okrećem tobože stidljivo glavu, ali škiljim i onako poprijeko pratim što će to izviriti iz njezinih gaćica. Ne čujemo kako nas zovu, prvo stoga što je meso pečeno, a zatim i zato jer brinu gdje smo, pa i ne primjećujemo kako nam prilazi Biba, koja je uvijek tamo gdje ne treba, u vrijeme kada bi bilo bolje da je negdje drugdje.

– Mama, Cica je Siniši pokazala onu stvar – kaže malo poslije moja sestra, dok sjedimo na kariranoj deki i žvačemo što tko stigne, neko karmenadle, netko ćevapčiće, neko

pak ražnjiće poput perla nanizanih na oguljenu hrastovu grančicu.

– Pobogu, koju stvar? – zahlikne se majka kao da je straže vlastite sumnje.

– Onu koja joj još nije dlakava...

– Samo me sramotiš, bitango! – kaže moj stari, odloži luk ustranu, odvali mi šamarčinu, a zatim mirno uzme luk i nastavi ga jesti.

– Branko, ne po glavi – prigovara mu majka blago, onako kako se prigovara pred trećim osobama, a zatim, na Bibin upit smije li uzeti još desetak ćevapčića, kaže umilno:

– Smiješ, zlato.

Bio bih zadnja pizda kada ne bih priznao da su me već tada, kada mi je bilo deset ili jedanaest godina, dakle u ranom pubertetu, zanimali ti tajanstveni i komplicirani objekti koje smo zvali sasvim nježnim terminom pica, ali i drugim, augmentativnim izrazima, tako teškim da se nesviknut čovjek prepadne od njih. Naravno, ni roditelji, ni viktorijanski stidljiva socijalistička škola, ni takozvani mediji, nisu mogli odigrati u tom smislu inicijacijsku ulogu i odgovoriti mi na onih stotinjak ekskluzivnih pitanja koja su me u pogledu ženske anatomije zanimala. Ono malo što je o picama kolalo u javnosti bilo je zapravo tako stravično nedostatno da je samo zamučivalo problem. Recimo, tko bi znao je li što bitno o fenomenu pice pokazano onim čuvenim fotosima Jayne Mansfield, gdje ta anatomska pojedinost zanosno bubri na donjem dijelu njezina kupaćeg kostima? Može li se kazati kako si o tome nešto naučio zato što si vidio malko tamnijega okera među debelim butovima stanovite Španjolke koju su svi zvali Gola Maja, premda je i zadnjem idiotu moralo biti jasno da je to „gola“ kao atribut čista besmislica, jer je cura

zbilja bila posve gola. Je li stilizirana reklama za žensko donje rublje „Ružica“ iz Smederevske Palanke aluzija koja bi bar za trunku mogla prosvijetliti nabrijanog pubertetliju? Najtragičnija od svih bila je činjenica što se za odgonetku te velike tajne nisi mogao informirati kod onih koje o tome najviše znaju, dakle kod ponosnih vlasnica tih istih pica, nego kod muškaraca koji su možda u te stvari bili upućeni, a možda su samo znali veoma spretno i uvjerljivo lagati.

Na početku, odnosno na najvišem dijelu moje ulice stanovalao je Grga Žalac, zvani Žac, sin veterinara, dječak godinu dana stariji od mene, s naočalama kroz čija bi se zgodno preklopljena stakla sigurno mogao promatrati život protozoa u kapi kišnice. On je bio najpametniji učenik na školi, u gradu, a možda i na svijetu, kad bi se pitalo njegove starce. Dok smo mi drugi igrali nogomet, on je čitao *Opću enciklopediju*, i to onako otpočeka prema kraju, kao da čita *Šumu Striborovu*, dok smo mi gledali vesterne, on je uvježbavao sklanjanje nepravilnih francuskih glagola, dok smo se mi natjecali tko ima veći pimpek, ili tko će glasnije prdnuti, on je iz tri kompleta Mehanotehnike iz Izole pokušavao sklopiti rusku samohotku i rovokopač sa sinkroniziranim lopatama. Ja zapravo nisam trpio tog Žaca kao ni njegove starce. Starog sam mu prezirao, držeći ga doktorom koji gura žlicu teladi i svinjama u usta i govori im „kažite a“, dok mi je njegova stara išla na živce jer bi mi uvijek kada bih pozvonio na njihovim vratima i upitao: „Je li Grigorije doma?“, odgovarala:

– Doma je. Uđi, ali skini cipele da ne zaprljaš parket! I ne zovi ga Grigorije!

Mrzili su to ime i stidjeli ga se, ali su mu ga morali dati, budući da je u njihovoj obitelji vladalo strogo načelo po kojem dječak dobiva djedovo ime. A ja sam ga baš namjerno zvao Grigorije, kao što je on mene jednako namjerno

zvao Frula. Samo što sam ja imao nadimak daleko bolji no on ime.

Kada sam mu ispričao što mi se dogodilo na izletu s Brkićevima, on je izbežio oči i u njima se za časak mogao vidjeti jasan izraz zavisti.

– Kažeš da ti je pokazala vaginu!?

– Ma, ne! – htio sam biti do kraja iskren, priznajući kako ta balavica Cica ipak nije otišla tako daleko. – Samo picu...

– Pa to su ti sinonimi... mislim jedno te isto...

Nije mi uopće bilo krivo što ne znam što su sinonimi, ali sam se ipak malo postidio što nisam znao da su te dvije stvari zapravo iste. Ali, slegnuo sam ramenima, puštajući mu na volju. Ipak je on bio taj koji sve zna. Pa bio je ne samo najbolji đak, čudo od djeteta, nego je imao i dvadesetogodišnju sestru Lelu, kojoj se pica već morala razviti do naravne veličine, do mjerila jedan naprama jedan. Pa, morao ju je vidjeti. Bar onako slučajno.

– I kako izgleda? – upitao je, trudeći se da mu u pitanju ton onoga koji provjerava ne bude nadvladan od tona onoga koji je samo radoznao.

– Što ja znam... nekako poprečno... Pica kao pica!

Jebiga, lako bih mu opisao onu gljivu otrovnicu, ili čevapčice poslagane po priručnom ciganskom roštilju na drveni ugalj! Pa picu sam ipak vidio onako postrance, praveći se kao da me ne zanima stvar koje mi je život ionako prepun.

On je samo nešto podsmješljivo promrmljao, otišao do police i donio veliku knjigu na kojoj je pisalo *Priče s Jylland-skih prudova iz pera H. Ch. Andersena*. Sjeli smo zatim na pod, odnosno na parket kojim nam je njegova stara stalno prala mozak.

– Evo, sad ćeš vidjeti kako izgleda vagina – rekao je svečano, dok se iz kupaonice čuo zvonki glas njegove sestre Lele, koja se tuširala i pjevala *Love Me Tender*, spremajući

se za večernji izlazak u kino, na korzo ili u slastičarnicu Šabanović.

– Zar u Andersenovim bajkama!?

On se nasmije i skine šarenu Kuglijevu omotnicu ispod koje se ukaže pravi naslov jedne druge predratne, ne manje slavne knjige – Van de Velde *Savršen brak*. To je dakle to! Osjećao sam se poput ruskog tajnog agenta kome je njegov informator otkrio fascikl s nacrtom novog bojnog aviona i rekao:

– Tajna dvostruke nadzvučne brzine je u krilima od najnovijeg lesonita premazanog šelakom.

Zadovoljan mojim ushitom, on mi je ponosno tumačio:

– Vidiš, ovo su male, a ovo velike usmine, a ovo u sredini klitoris ili dražica. To ti je vrlo važna stvar, moj Frula...

– Knitoriks!? – zinuo sam od iznenađenja, a on me je samo zveknuo dlanom po tjemenu.

– Klitoris, budalo! To je mjesto najbogatije erogenim zonom po kvadratnom centimetru pice. Ovo tu je rodnica... ovo su jajovodi... dva komada... kužiš?

Šutio sam obliven ledenim užasom. Tajna je bila otkrivena; i premda je sve bilo nekako grafički pojednostavnjeno, bio sam sto posto siguran da se u tu picu nikada neću uputiti do te mjere da bih od toga imao kakve koristi. Nacrt fergazera, koji sam vidio u ujakovu priručniku *Kako sasvim sam popraviti vlastiti ili tuđi auto* i uputa *Kako konstruirati vječni kalendar* onako u kompletu djelovali su mi skoro upola jednostavnije od nacрта pice.

– Jel' tako izgledalo to što ti je pokazala? – likovao je on.

Zanijekao sam stidljivo glavom, osjećajući se do kraja bijedno. Bio sam manji od makova zrna, spreman da od užasa potonem, i to nekamo duboko, možda dolje pod njihov jebeni parket koji se uvijek morao sjati poput ogledala.

– E, onda ti, na žalost, nisi vidio picu! I proći će još o-ho-ho prije nego je vidiš! – rekao je on, i u tom času su se otvorila

vrata kupaonice i na njima se pojavila, raspjevana, vesela i posve gola njegova sestra Lela. Čim nas je ugledala, vrisnula je, pokrila se mekim ručnikom i podvignula:

– Idioti! Što radite u sobi? Zar niste otišli van?

U tom vrlo kratkom trenutku ja sam, naravno, vidio i njezinu picu, sasvim drugačiju od Cicine. Bila je dlakava i djelovala je nekako ozbiljnije, iskusnije, obrazovanije, ali ni ona ni izdaleka nije izgledala poput Van de Veldeove savršene pice, idealne za modernu ženu. I meni je u jednom času postalo žao svih tih cura koje se, ma što uradile, godinama neće približiti idealu iz tog seksološkog priručnika.

Putovi ljudske spoznaje znaju biti čudni do apsurdna. Tako je, primjerice, stanovita Jalžica Trajber, koja je stanovala dolje pored industrijskog kolosijeka, voljela emotivno, ali i tjelesno, razne vojnike, susjede, milicionere, noćne čuvare, a da zapravo ponajviše voli muža shvatila je tek na kraju, kada se on, zbog njezinih hobija, objesio o tavansku gredu. I moj je ujak Emil shvatio svu punoću ljubavi prema slobodi tek kad su ga drugi put uhapsili i zatvorili zbog toga što je kao lažni inkasator tri mjeseca ubirao novac za struju po sjevernom dijelu našega grada. Taj mu se posao učinio toliko teškim da je na sudu tvrdio kako ga posve nepravедno šalju u zatvor, jer se toliko naradio da je zapravo taj novac pošteno zaslužio. Moj je paradoks bio u tomu što sam zbog Mickeya Mousea, koji je izlazio u beogradskom *Politikinu zabavniku*, prije naučio čitati ćirilicu nego latinicu, što sam tvrdio da od sveg voća najviše volim lubenice, koje su, kako se poslije pokazalo, povrće, i što sam za sličice nogometaša doznao prije no za nogometaše same.

Sličice nogometaša mogle su se steći na dva načina, ili kupnjom strahovito velikih količina lizaljki marke Bobis, inače

prehrambeno gotovo neupotrebljivih, ili uz pomoć kockanja koje se izvodilo tako da se udarcem dlana pokušalo te sličice prevrnuti. Kockanje je moju majku konsterniralo, dok je ujak govorio kako u tome nema ništa loše te da ću se tog nestašluka ostaviti čim prijeđem na šverc i pronevjere. Osobito je bilo zgodno i prikladno kockati se na haubi automobila, jer su se sličice, zbog elasticiteta lima, mogle lakše prevrnuti. Kako je u to doba u provinciji bilo vrlo malo automobila, kockali smo se uglavnom na škodama i tatrama, dok je fićo, zbog oblika karoserije, bio posve neupotrebljiv.

Lupamo tako Zumzo i ja po haubi sive škode ispred kina Partizan, hauba zvoni i odjekuje nadaleko, a on se ljuti na mene zbog toga što štedim slike dinamovaca, ubacujući u igru bekove Budućnosti, halfove BSK-a i rezervne golmane Veleža. Ali, najviše ga ljuti moja dogodovština s krajnje anti-patičnim lumenom Grigorijem Žalcom.

– Nemaš ti što pričati sa Žacom o picama, jebanju i takvim stvarima! On se možda razumije u katetere i hipotenuze, u klorovodike i ugljikohidrate, u metafore, hijeroglife i druge pjesničke figure, ali o picama i jebanju on nema blagoga pojma. Blagoga pojma!

Kužim ga i znam da je ljut, kivan zapravo, zato što sam takve stvari išao pitati Žaca, a ne njega, nadležnog frajera za pitanje seksualnosti i jebanja općenito. Držao je da je to tako blesavo, kao kada bih, uz brata automehaničara, vozio auto na popravak limaru ili priučenom bravaru. Što sam mogao, branio sam se Žacovom nadaleko razglašenom načitanošću, inteligencijom i genijalnošću.

– Ali, on ima sve to u knjizi! Crno na bijelom! Časna riječ!

– To što on ima u knjizi je pica od papira! Hajde Frula, reci, bi li ti radije poklopao kranjsku kobasicu uživo ili odojka sa slike?

Kad me on zvao Frula, nisam se ljuto. On je ipak bio Zumzo, moj veliki debeli crveni brat zvan Bik Koji Klopa, i on je smio ono za što bih se s drugima potukao u hipu.

– Pa kobasicu... – rekao sam potihom. Prava kobasica ipak je bila bolja od tipografskih đakonija otisnutih na papiru, pa makar i na bezdrvom.

– Naravno! Ti si vidio pravu picu! Uživo. Pa makar i Cici-nu. Ali, vidio si stvarnu, kako da kažem, živu picu. Može se on jebat sa svim svojim knjigama i papirnatim picama, kurcima i palcima...

– Ali nisam vidio knitoris.

On me pogleda poput suca u čijem je procesu snagom novih argumenata došlo do obrata.

– Kakav sad knitoris?

– Što ja znam... To je...

– Kakav knitoris? – ponovi on strože.

– Pa ženski... Žac to ima u knjizi. Navodno je to sastavni dio pice... s energetskim zonama u obliku kvadratnih centimetara...

– Joj, ma sere ti folirant! Mulja te! – uhvati se Zumzo za glavu kao da je razočaran mojom besprimjernom naivnošću. – Pica je pica! Nema tu nikakvog knitorisa! Vidio si picu, a on nije. Jedan nula za tebe!

– Vidio sam dvaput...

Pogleda me tako začuđeno da je udarcem dlana jedva uspio preokrenuti jednu od sličica. Nekakvog Radakovića iz Rijeke. Dopustio sam mu da udari još jednom, jer zbilja ne bi bilo fer.

– Drugi put sam vidio zabunom... – objašnjavao sam mu dok je on namještao nove sličice po već dobro izudaranoj haubi škode. – Dok mi je pokazivao sliku iz te knjige, ušla je Lela, mislim... sasvim gola.

– Sasvim gola? – zanimalo je njega.

– Da. Za razliku od Cice ima skroz dlakavu picu. To djeluje nekako ozbiljnije, odraslije, premda Cica ima sigurno mnogo manje problema s održavanjem.

– Bravo stari! – potapše me on po leđima tako snažno da sam promašio poslagane sličice. – Ti si vidio picu njegove sestre, a on nije vidio picu tvoje! Dva nula za tebe!

– Ali, Biba ima samo šest godina.

– Pa što! – nije se dao Zumzo. – Koliko god imala, opet ima picu. Nećeš valjda kazati da im pice narastu tek kad maturiraju. Kao kravama rogovi. I Biba ima picu... kakvu takvu... a on je nije vidio!

Tko zna koliko bismo se mi još natezali o picama, tko ih sve ima i tko je čiju vidio da nas nije prekinula bijesna rika Oskara Šolca, kinooperatera kina Partizan, koji je jurio prema nama mašući nekakvom batinom što ju je uspio zgrabiti u dvorištu kina. Naravno, on nije bio ljut zbog našeg razgovora o picama, niti je toj raspravi imao što dodati ili oduzeti, on je samo bio ponosni vlasnik sirote škode, po čijoj smo haubi nabijali dobru četvrtinu sata.

– Farabuti i vandali! Po mom ste autu našli lupati!

Bio je nizak, namrgođen čovjek četrdesetih godina, koji je stalno na nekoga vikao, na nekoga se ljutio ili nekoga izbacivao iz kinodvorane. Nitko ga od klinaca nije volio, premda je bez njega jedna od naših najomiljenijih zabava bila nezamisliva. K vragu, pa ipak je bio kinooperater, mašinstičar velikog izmišljenog carstva junaka, ljepotica i nitkova.

Zumzo je uspio brzo pokupiti sličice, svoje, ali i dobar dio mojih te mu je zbrisao, preskočivši niski cigleni zid vatrogarske uprave. Premda sam bio prebrz da me uhvati, mene je ipak uspio registrirati, i taj mi se trenutak nekako neugodno urezao u pamćenje. Gledao je prema meni i stisnutom mi šakom prijetio:

– Zapamtiću te! Čekaj samo, past će ti meni u šake kad tad! A onda, jao si ga tebi!